

DATAVERSAMELING IN NAVORSING: DIE VRAELYS, ONDERHOUD EN PRIKKELLYS

E.B. WELMAN

SUMMARY

Nursing research as a scientific method of inquiry, has come to play an increasingly important role in nursing. The research process is a complex one and consists of several steps. Data collection, as one of the steps of research, should proceed according to a pre-established plan in order to minimise confusion and mistakes.

The questionnaire, interview and checklist are three methods commonly used to collect data during research. The design and composition of the questionnaire, interview and checklist is time-consuming and needs careful planning. These methods have several advantages and disadvantages but can be used most effectively in reaching the ultimate goal of improving nursing standards.

INLEIDING

Verpleegkundige navorsing het reeds in die tyd van Florence Nightingale begin. Sy het volledige aantekeninge gemaak ten opsigte van die effekte van verpleging en hierdie aangetekende observasies het weer as basis gedien vir veranderinge wat in pasiëntsorg aangebring is.

Die belang van navorsing op verpleegkundige gebied word huidig weer beklemtoon deur die insluiting van navorsingsmetodologie in die programme van verpleegkundige kursusse. Navorsing is 'n komplekse proses wat op logiese beginsels en stappe baseer is. Die verskillende stappe van die navorsingsproses is:

formulering van die probleem
literatuurstudie
teoretiese raamwerk
formulering van die hipotese
bepaling van veranderlikes
die keuse van die navorsingsmetode
populasie/teikengroep-bepaling
dataversameling
analise van data en
gevolgtrekkings en aanbevelings.

Wanneer die navorser die eerste sewe stappe voltooi het, is die volgende skakel in die navorsingsketting die samestelling van die instrument(e) vir dataversameling. Verskeie metodes kan gebruik word, maar die vraelys, onderhoud en prikkellys is die mees algemene metodes.

DIE VRAELYS

Die vraelys as navorsingsinstrument word gebruik om inligting of data te verkry en daarom dien dit ook as kommunikasiemiddel tussen die navorser en respondent. Dit word gewoonlik gepos of persoonlik aan die respondent oorhandig.

Die saamstel van 'n vraelys mag vir die nuweling in navorsing 'n maklike taak lyk. Dit vereis egter kundigheid en vaardigheid (van 'n navorser) om die vrae wetenskaplik korrek te stel sodat sinvolle inligting verkry word wat weer wetenskaplik verwerk kan word. Die gebruik van die vraelys het egter definitiewe voor- en nadele.

Voordele

- Dit is 'n eenvoudige manier om data in te win.
- Dit kan met die minimum verduideliking gepos of uitgehandig word.
- Die respondent se anonimiteit word gewaarborg.
- Tyd word bespaar in dié sin dat die respondent toegelaat word om die vraelys in sy eie tyd te voltooi.
- Die stratum is groot (Polit, 1978:351-352; Bailey, 1978:134-135).

Nadele

- Diepte kan ingeboet word.
- Die respondent kan 'n item uit-

laat of nie beantwoord nie sonder om 'n verduideliking te verskaf.

- Die respondent kan gedwing word om 'n antwoord te kies wat nie noodwendig sy eie keuse sou gewees het nie.
 - Die lengte van die vraelys is beperk tot die mate waarin die respondent geïnteresseerd is en bly.
 - Drukkoste mag hoog wees.
 - Die data is beperk tot dit wat vrywilliglik deur die respondent(e) verskaf word.
 - Die respondent(e) mag van die items misverstaan en geen verduideliking is beskikbaar nie.
 - Die vraelys is beperk tot geletterde mense.
- (Bailey, 1978: 135-138).

DIE ONDERHOUD

Die onderhoud is nog 'n navorsingsinstrument wat in die menswetenskappe gebruik word om data te versamel. Met hierdie metode vra die navorser of sy verteenwoordiger die vrae mondelings aan die respondent. Dit kan persoonlik of per telefoon geskied. Die onderhoud het ook sekere voor- en nadele.

Voordele

- Dit is buigbaar, byvoorbeeld 'n vraag kan herhaal en verduidelik word.
- Die aantal response kan meer

wees, want die metode maak dit vir die navorser maklik om ongeletterde respondente te betrek. Diegene wat hulle beter uitdruk met die gesproke woord, word nou ook betrek.

- Die navorser het beheer oor die struktuur van die vraelys.
- Net die respondent kan antwoord, geen hulp van iemand anders kan verkry word nie.
- Die navorser kan verseker dat alle vrae beantwoord word.
- 'n Meer komplekse vraelys kan gebruik word om sodoende diepte te waarborg.

(Bailey, 1978:157-158; Polit, 1978:352-353).

Nadele

- Die koste kan hoog wees, veral as die navorser moet reis om onderhoude te voer. Laasgenoemde kan ook tydrowend wees.
- Dit kan verder tydrowend wees in dié sin dat die navorser die respondent alleen kan betrek in die tyd wat hy as respondent beskikbaar is.
- Die navorser kan self 'n aantekeningfout maak of die respons verkeerd verstaan.
- Die respondent mag ten tye van die onderhoud moeg wees, siek voel of spanning ondervind wat wel 'n invloed op sy response mag hê.
- Die respondent mag voel dat sy anonimiteit nie volkome gewaarborg is nie.

(Bailey, 1978:158-159).

Beide die vraelys en onderhoud verkry die verlangde data deur vrae te vra. Deur vrae te stel, word data verkry aangaande dit:

- wat mense weet;
- wat mense glo, verwag of wil hê;
- wat mense wil doen;
- wat mense gedoen het; en
- die redes of verduidelikings van bovermelde (Polit, 1978:330).

In die navorsingspraktyk word die vraelys en onderhoud egter die meeste van die tyd gekombineerd gebruik. Die samestelling van die vraelys en onderhoudskedule is, soos reeds genoem, 'n komplekse taak. Ervare navorsers stel voor dat alvorens dit saamgestel word, die navorser eers alle moontlike bronne van foute wat kan voorkom moet

probeer identifiseer. Dit kan gedoen word deur al die moontlike redes neer te skryf waarom respondente foutiewe inligting sal gee en/of glad nie 'n vraag of vrae sal beantwoord nie. Die redes word gevind wanneer:

- die respondent nie die onderhoud of navorsingsprojek belangrik genoeg ag nie;
- die respondent dink dat die inligting wat hy verskaf moontlik gebruik kan word om op die een of ander wyse teen hom te diskrimineer;
- die respondent dink daar word op sy privaatheid inbreuk gemaak;
- die respondent antwoord wat hy dink of glo reg is, en dus nie sy ware en eerlike antwoord gee nie; en
- die vraag te vaag gestel is en die respondent dit dus nie beantwoord nie.

Relevant is dus die sleutelwoord by samestelling van 'n vraelys en onderhoudskedule. Die navorser moet ook die volgende in gedagte hou as hy suksesvolle response wil kry:

- die doel van die navorsingsprojek, studie of ondersoek moet vir die respondent van waarde wees. Die respondent moet dus die nut en belang daarvan insien;
- die vrae moet relevant tot die doel van die projek wees;
- die vrae moet op die respondent van toepassing wees (Baily, 1978:92-96).

In die samestelling van die vraelys/onderhoudskedule hang die struktuur daarvan nou saam met die vorm en tipe vrae wat gebruik word. Die tipe vrae wat algemeen gebruik word is:

- Oop-end-vrae: met hierdie vraag word nie 'n spesifieke respons verwag nie en dikwels word gevra — wat?, waarom?, hoe?.
- Geslote vrae: met hierdie vrae word 'n spesifieke respons verkry, byvoorbeeld ja/nee of die respondent moet uit 'n beperkte aantal alternatiewe 'n antwoord kies.

Aan beide hierdie tipes vrae is sekere voor- en nadele verbonde, byvoorbeeld:

Oop-end-vrae

Voordele

- Dit word gebruik wanneer alle moontlike kategorieë van data nie bekend is nie en die vraag of antwoord word dus aan die respondent oopgestel.
- Die respondent kan in detail antwoord.
- Ruimte word gelaat vir die respondent se kreatiwiteit en selfuitdrukking.

Nadele

- Irrelevante inligting kan verkry word.
- Omdat die vrae nie gestandaardiseer is nie, bemoelik dit die analise van die data.
- Die respondent mag die beantwoording tydrowend vind en daarom weier om vrae te beantwoord.
- Weens die vorm van die antwoord is meer papier nodig en die vraelys mag dus baie lank voorkom.

Geslote vrae

Voordele

- Standaardantwoorde word verkry wat dit maklik vergelykbaar maak.
- Die data word maklik verwerk.
- Dit is vir die respondent duidelik watter antwoorde gegee moet word.
- Die antwoorde is gewoonlik volledig en 'n minimum irrelevante response word verkry.
- Die respondent kan definitiewe antwoorde verskaf sonder om met die formulering daarvan te sukkel.

Nadele

- Die respondent kan raai as hy nie weet nie.
- Die spesifieke antwoord-kategorie mag nie beskikbaar wees nie.
- Wanneer daar te veel alternatiewe is mag die respondent, veral tydens 'n onderhoud, dit nie almal onthou nie.
- 'n Belangrike nadeel is dat die navorser met die samestelling van die vraelys/onderhoudskedule 'n vraag/skaal/kategorie

nalaat wat 'n moontlik belangrike respons dus uitskakel (Bailey, 1978:104-108).

Ervare navorsers beveel egter aan dat 'n kombinasie van die twee tipes vrae gebruik word.

In die samestelling of formulering van 'n vraelys en/of onderhoudskedule is daar slaggate wat vermy moet word, byvoorbeeld die stel van:

— **Dubbelloopvrae.** Meer as een vraag moet nie in 'n enkele vraag ingebou word nie. Dit lei tot twyfel, besluiteloosheid, verwarring en frustrasie by die respondent. Indien die respondent die vraag sou antwoord, is die verkreeë inligting ook verwarrend want dit kan twee betekenisse hê. 'n Voorbeeld van so 'n vraag is: Loods u departement 'n spesiale werwingsprogram vir geregistreerde verpleegkundiges en stafverpleegsters? JA/NEE.

— **Dubbelsinnige vrae.** Om dit te voorkom, moet die vrae baie noukeurig bewoord en seker gemaak word dat die betekenis van die woorde vir alle respondente duidelik sal wees. 'n Voorbeeld van 'n dubbelsinnige vraag is: Het u die afgelope jaar 'n abnormale of positiewe borskas-X-straal gehad?

— **Leidende vrae.** Hierdie tipe vrae lei die respondent om 'n spesifieke antwoord te gee en dit moet vermy word. Voorbeelde is: U rook nie, né? U keur nie staking goed nie, né?

— **Abstrakte teenoor feitlike vrae.** Indien moontlik moet vrae na konkrete en spesifieke sake verwys en spesifieke antwoorde hê. Vrae omtrent abstrakte konsepte soos liefde, geluk, haat, is moeilik om te beantwoord en die geldigheid van die response is laag. Die vrae waarop 'n respondent sy mening moet gee, lewer ook probleme omdat hy geen definitiewe mening mag hê nie. Die respondent mag dikwels ook voel dat hy 'n gek van homself maak wanneer hy 'n sekere mening uitspreek. Hierdie tipe vrae moet liever in die vorm van *stem saam/stem nie saam nie* of *waar/onwaar* gevra word (Bailey, 1978:102).

Ten slotte is dit noodsaaklik om

die beginsels van kommunikasie en onderhoudvoering toe te pas om so-doende die dataversamelingsproses suksesvol te laat verloop.

DIE PRIKKELLYS (Checklist)

Die observasie-metode is die primêre metode om data ten opsigte van nie-verbale gedrag of fenomene te versamel. Verskillende tipes inligting kan deur middel van observasie verkry word, byvoorbeeld leidrade om verpleegsorg te verbeter, of inligting ten opsigte van die effektiwiteit van 'n sekere modaliteit van verpleegsorg. Wetenskaplike observasie behels egter meer as net die normale observasievaardighede wat 'n mens deur sy lewensverloop ontwikkel. Dit lê baie klem op die objektiwiteit en sistematiese aard van die observasie-metode (Polit, 1978:299).

Hierdie observasies kan op twee maniere geskied, naamlik ongestruktureerde- of gestruktureerde observasie. Ongestruktureerde observasie word ook deelnemende observasie genoem, dit wil sê die observeerder neem deel aan die aktiwiteit wat observeer word. Die observasies word tussendeur gedoen en sal beskrywend van aard wees.

Gestruktureerde observasies verskil van bogemelde in dié sin dat spesifieke gedragstipes of gebeure geselekteer word, spesifieke lys te waarvolgens die observasies gedoen word, word vooraf saamgestel en die observeerders neem nie deel aan die aktiwiteit nie (Pilot, 1978:306, 309).

Die prikkellys is 'n instrument wat by gestruktureerde observasies gebruik word. Hierdie metode kan veral goed gebruik word wanneer verpleegsorg evalueer word.

Met die opstel van 'n prikkellys is dit nodig om die volgende duidelik uiteen te sit:

- die aspek wat observeer word, byvoorbeeld die spesifieke aspek van verpleegsorg van 'n sekere tipe pasiënt;
- die lys items (prikkellys) waarvandaan die waarnemings gemaak word;
- die tyd-intervalle en aantal dae waarin die observasies gedoen word.

Ter illustrasie volg 'n prikkellys

en metode wat gevolg word vir die evaluasie van die verpleegsorg van 'n pasiënt met 'n intraveneuse oorgieting.

Prikkellysvoorbeeld

Na die samestelling van die prikkellys bepaal die navorser die volgende en dui dit skriftelik aan:

- die eerste of reeks waarnemings word gedoen binne die eerste uur nadat die pasiënt die intraveneuse oorgieting ontvang het;
- daarna moet die waarnemings in totaal ses keer in 24 uur vir vier agtereenvolgende dae lank gedoen word;
- die toepaslike item word op die prikkellys met 'n J of N afgetik wat op 'n *Ja* of *Nee* respons dui. Die *Ja* verteenwoordig 'n positiewe respons en die *Nee* 'n negatiewe respons

Die Prikkellys

Pasiënt met 'n intraveneuse oorgieting

1. Word inname en uitskeiding aangeteken?
2. Word maatreëls getref teen lugembolisme?
3. Word die ekstremitate gesteun?
4. Is die naald of kateter goed geanker?
5. Is die observasies van die asemhalingspatroon aangeteken?
6. Is die observasies van tekens en simptome van pulmonale edeem gedoen?
7. Vind auskultasie van die pasiënt se longe twee-uurliks plaas?

Verwerking van gegewens

Om die persentasie van die verpleegsorg ten opsigte van hierdie prikkellys te bereken moet:

- die persentasie van **elke item** op die prikkellys as volg bereken word:

$$\frac{\text{Aantal Ja response}}{\text{Aantal Ja response} + \text{Aantal Nee response}} \times \frac{100}{1}$$

$$\begin{aligned} \text{Bv. } & \frac{10}{10 + 10} \times \frac{100}{1} \\ & = \frac{10}{20} \times \frac{100}{1} \\ & = 50 \% \end{aligned}$$

— die aantal item-persentasies word bymekaar getel en deur die aantal items van toepassing gedeel om die gemiddelde persentasie ten opsigte van die prikkellys te verkry. Byvoorbeeld: Die totaal vir 1 tot 7 = 560 %
Gemiddelde persentasie

$$= \frac{560}{7}$$

$$= 80 \%$$

Op hierdie wyse kan 'n hele reeks prikkellys saamgestel word om die totale fisiese verpleegsorg van 'n pasiënt te evalueer.

SLOT

Die verhoging in die standaard van verpleegsorg bly die belangrikste doelwit van die verpleegberoep. Praktijk-georiënteerde navorsing moet dus hoë prioriteit geniet. Met

die bespreking van 'n paar metodes van dataversameling is gepoog om aan te toon hoe navorsing effektief gebruik kan word om hierdie doelwit te verwesenlik.

BIBLIOGRAFIE

- Bailey, K.D. *Methods of social research*. The Free Press, New York, 1978.
Polit, D.; Hungler, B., *Nursing research: principles and methods*. J.B. Lippencott, New York, 1978.
Welmann, E.B. *Die verpleegproses in ope-hart chirurgie*. Pretoria, 1980.

Completed Research Voltooide Navorsing

'N ONDERSOEK NA DIE EFFEKTIVITEIT VAN VERPLEEGKUNDIGE TUSSENTREDES VOLGENS SELIGMAN SE TEORIE VAN AANGELEERDE HULPELOOSHEID MET SEKERE Tipes GEHOSPITALISEERDE DEPRESSIEWE PASIËNTE

Gerbrecht Elizabeth Pietersen

M.Soc.Sc.(Verpl.)

Departement Verpleegkunde, Universiteit van die Oranje-Vrystaat

Die doel van hierdie navorsing was om te bepaal of spesifieke verpleegkundige hantering, gegrond op Seligman se model van aangeleerde hulpeloosheid, enige verskil aan die prognose van die depressiewe pasiënt sal maak.

'n Nul-hipotese dat daar 'n definitiewe verskil sal wees, is gestel.

Uit die literatuurstudie het geblyk dat daar nog geen spesifieke verpleegkundige hantering ten opsigte van die depressiewe pasiënt uitgestippel is nie. Uitgangspunte ten opsigte van 'n moontlike hanteringsbenadering wissel vanaf 'n interpersoonlike benadering soos beskryf deur Risley; persoonlike ervaring soos beskryf deur Crumb; en 'n behavioristiese benadering soos beskryf deur Chapman. Die voorstanders van elke benadering grond hul uitgangspunte of op persoonlike ervaring, of op 'n persoonlike opinie. Seligman se laboratoriumervaring met aangeleerde hulpeloosheid by honde het aanleiding gegee tot die toepassing van die model op depressiewe pasiënte. Die uitgangspunt ten opsigte van hantering val dan hier op dwang wat op die pasiënt toegepas word om suksesvolle aksies te verkeer en dus aan te leer.

Daar is egter nie deur hierdie navorsing daarin geslaag om 'n bewys te kon lewer dat verpleegkundige tussentredes, gegrond op Seligman se model, die depressiewe pasiënt se prognose verbeter nie.

A CRITICAL ANALYSIS OF ONCOLOGICAL NURSING SERVICES IN THE REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Hilla-Ilse Luise Brink

Master of Arts, Nursing Science

Department of Nursing, University of South Africa

The aims of this study are to identify contributions made by nurses in respect of oncological services in the R.S.A. and the areas in oncological nursing in which more indepth training and education are needed.

Included in the study are all those hospitals within the four provinces of the R.S.A. which are listed in the 1979 *Hospitals and Nursing Year Book of Southern Africa*, as admitting general medical, surgical and geriatric patients, clinics listed as including cancer prevention services, district surgeon services, private nursing agencies, radiotherapists and oncologists and specialist hospitals and a sample of final year student nurses.

The study was conducted in the period November 1979 to April 1980.

Findings indicate that cancer patients are found in most health-care settings and that all categories of nurses are involved in some aspects of their care. The team approach is not widely practised. Nurses do not appear to participate as much in preventive oncological services as in actual care-giving services. There appears to be a need to assist nurses in obtaining more indepth knowledge with regard to all aspects of cancer care, with special emphasis on the hopeful aspects of care; involvement of patient and family in care plans; psychosocial assistance and individualised nursing care.